

Elkészült a Tabán építési tervezete

Az Attila-köruton modern hatemeletes bérpaloták, a meredélyeken pompás villasorok, sétányok és díszes középületek épülhetnek
Kritika az új Tabánról és multba merengő séta az ötszázéves, pusztulásra ítélt házsorok között

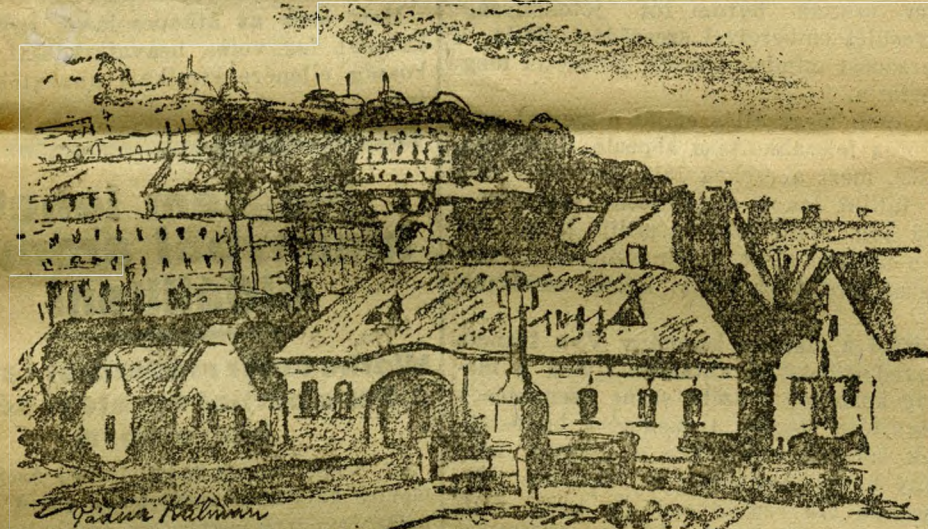
(A Nemzeti Ujság tudósítójától.) Rendjén van, hogy a rohanó élet és továbbfejlődés elcsor magával multat, régi szépségeket, aztán ráhordja a romokra, az emlékek fölé a maga új produktumait. Így volt ez történelmekben, idő-kön keresztül, amikor a hellén kultúra a római birodalom épült rá, a klasszikusra a modern világ. Ma is, egy rettenetes világháború után, az újabb átalakulás pillanata előtt állunk, amely pillanat hamarosan megváltoztatja majd a képét mindennek. Hiszen érezzük is, hogy a „rég jó béke, régen volt, viszonyból kinőttünk. Haladtak az események, fejlődött a kultúra és az, amit a kinőtt közelmúlt itt-

végig modern, minimálisan hatemeletes bérházak épülhetnek csak. A lejtős utcát a Gellért-hegyig nivellálni fogják, mégpedig vagy építkezésenkint, tehát minden új házzal a ház környezetét töltik fel, illetve a feltöltendő helynek megfelelő helyzetben építetik a házakat, vagy, ha egész utca építtetését kilátások szerint magánvállalkozás, tőkeesoport végeznő, úgy egyszerre folytatják le az utcanivellálási munkálatokat. Még egy bérpalota-sor a Tabán felé legfeljebb a hátsó utcában, a mai Árok-utcában épülhet, de úgy, hogy alapterjedelme egy utcaközt adjon az ide lejtősödő dombig. Mert a domb lábától fölfelé modern villasorok épül-

lesztési ok, mint a paloták sora. Szobrászművészeink a legkényesebb műizlést kitudják előgíteni fejlett állásukban, hiszen láthatjuk hazai és külföldi tárlatokon, hogy mekkora értéket képviselnek alkotásaik internacionális művészeti viszonylatban is. Ne szorítsuk rá művé-

ami Budának a török uralom alól való felszabadítása előtti négy évvel készült, tehát ke-rek 245 évvel ezelőtti!

A történelmi Tabán tovább vezet. Jobbra egy mégmagasabbra felkanyargó út kigyózik a hegyre, a vadregényes Holdvilág-utca, ahol az

Kereszt-tér a török hódoltsági kőkereszttel

hagyott, mult már, aminek produktumainál a ma többet tud. Így lesz a fejlődés során az egykori új házból is régi ház a legújabb építkezések mellett és ezeknek az új házaknak sorozatai mutatják a fejlődési iramot. Ha nagy az iram, egyik új a másikat éri és új utcák, új városrészek, majd új város támad az aligmult régi tetején, amint ez Budapesten történt a mult század hatalmas építkezési renaissancában. De

nek ki a Gellért-hegy Tabánra ereszkedett oldalán.

A Tabán domboldala tehát díszes villavárosrésze lesz a fővárosnak, olyan, amilyen (legalábbis a közóhaj szerint) például New-Yorkban az V. Avenue. Fejedelmi pompa a királyi palota alatt, apró paloták nagyértékű berendezésekkel, díszkeretekkel, parkokkal és szobrokkal teli. A magyar gazdagok és nagyurak sze-

A törökkori Kőműves-utca

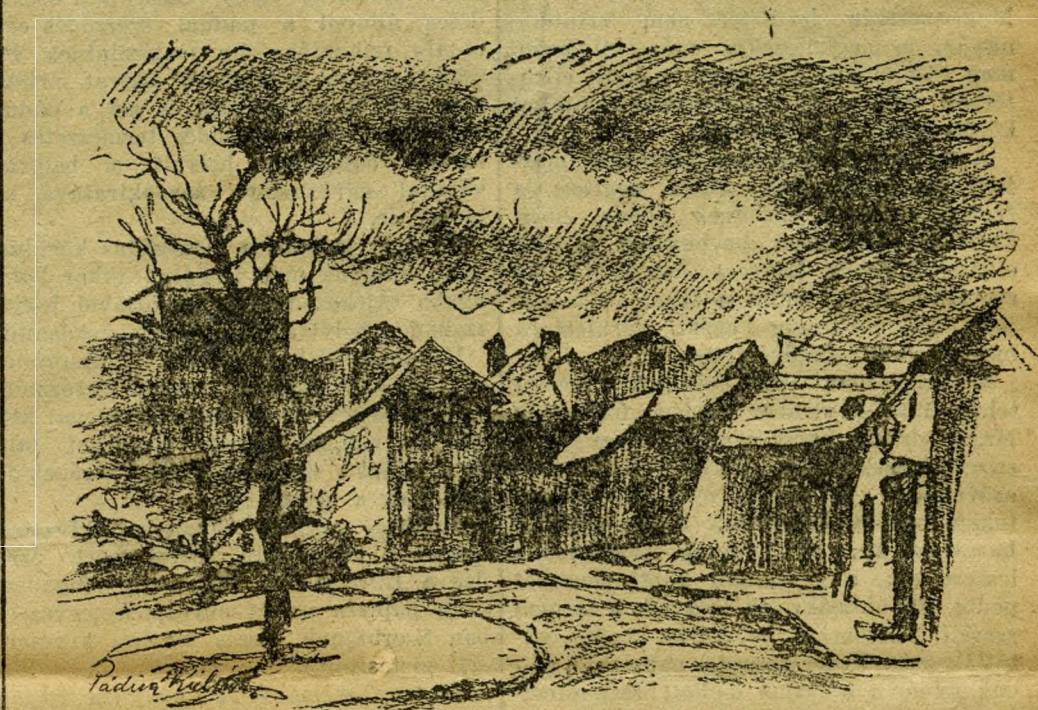
legyen az iram bármilyen erős, alakuljon át valamely város képe egyik napról a másikra, maradnak respektált pontok minden városban, amik talajához történelem tapad... Ezeket a pontokat szépen, kegyelettel körülölelve a rohanó újfejlődés, hagyja roskadozni, hogy emléke maradjon a — régi szomorú szép idők-ből. Van ilyen városrésze Bécsnek az Alt-Wienben, Prágának, Rómának, Párisnak és nekünk Budapestnek is a mi szép, roskadt, megtámasztgatott török hódoltságkori Tabánunkban.

Azonban az idő nem kegyelmez sokáig. Közel ötszáz estendeig tűrte, omlasztotta ezt a régből maradt kis városterületet, amelyre rájegyezte most az elmulás kézjegyet azzal a minap elkészült új tabáni palotával. Elkészültek a további építési tervek is, amiket úgy a főváros, mint a népjóléti minisztérium approbált és ezzel a régi Tabán sorsa meg van pecsételve.

A tervek szerint ugyanis Budapest legelső-sorban a Tabán felé akar terjeszkedni, de szigorúan olyképp, hogy ez a terület legyen a főváros legszebb és legmodernebb része. A végleges elhatározás úgy képzei a Tabán kiépítését, hogy az Attila-köruton, ott, ahol az új Rethlen-udvar bérpalota készült el. Ektoldalt

parált városa, aminek utcára forduló külse-ségei azonban jól szolgálnak Budapest szépi-tése célját. Nincs is kifogása ez ellen senkinek, de vajjon — honnan veszik majd a tervező-urak azokat a dugaszdagokat és nagyurakat, akikkel beépíthetnék az egész domboldalt és úgy építhetnék, amint elgondolták? Sajnos, esonkaország lettünk, a nagy gazdagság, amely luxusba zsákolhatná a pénzt, elmúlt a szörnyű gazdasági rázkódtatásokban. A nagyurak vagyona is széthullott a megszállásokon végrehajtott földreformokkal... Pedig az új építkezéseknek haladéktalanul meg kell kezdődni mindjárt, amikor szertelapátolták a dombról az ötszáz éves Tabánt. Vagy maradjon meg minden a mai képében addig, míg a gazdagság megerősödik Magyarországon és képes lesz magának villavárost, V. Avenue felépíteni.

A tervezett sétányok terveiben pedig ismét kifejezték a középítőbizottság valamit, nagyon fontosat, amit azonban következetesen kifejezték minden park- és sétányépítés ter-véből: a szobrot. Nem győzzük eleget hangsúlyozni, hogy képzőművészeti kulturánk a világ vezetőnemzeteivel áll legalább egy szinten, amely nagy kultúra azonban a város külső képén sehol nem mutatkozik meg. A köztér-díszítés viszont van annyira jelentős városfej-

Fehérsas-tér

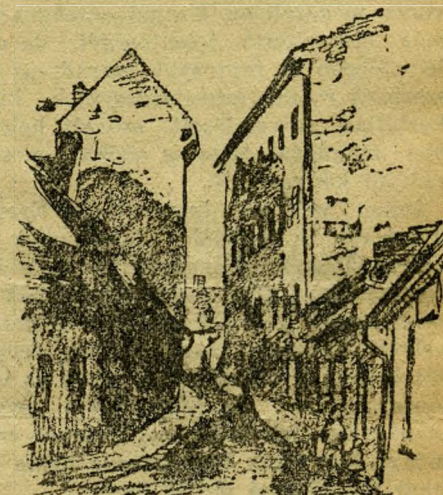
szelket megadott, eddig csak hősi kultuszt tárgyazó produkciókra, amikor majd mind-egyik szobrászműterem tele van dekoratív nagypasztikai remekekkel. Szobor kell minden közterre, hogy innen is hirdethesse a nagy-szerű magyar kultúrát. Járja be tehát a bizottság a műtermeket és válogasson megfelelő mű-alkotást a megfelelő, kiépítendő közterek, parkok és ligetek feldíszítésére. Ez a tulkiadás lesz — biztos meggyőződésünk szerint — a leg-minimálisabb azon a lajstromon, amelyre az építkezések folyamán majd az „előre nem látott költségek” számfolyama kerül.

A Tabán sorsa tehát meg van pecsételve. Az építkezések sürgősek, a tervek szerint három év alatt elvégzik az átfejlesztést. Eltűnik ismét egy illúzió az életünkben, a török hódoltság itt-maradt valósága, az Árok-utca-táji túlköltő vörös postakocsi, bidermeyer szépasszonyok és szürkecilinderes, csipkemandzsétás ifjúság köd-képe... amiknek tanui már csak a Tabán. El-indultam benne, görbe utcákon keresztül, a szép régmúlt illúziói közé, hogy az ősi kőveket úgy láthassam — talán utoljára —, amilyenek akkor voltak... a nagy multnak méginkább megszépült szépségeiben...

A Tabán mindjárt ott kezdődik, ahol a Rác-fürdő mellé bekanyarog az első utca. Itt aztán kézenfogják az embert az emlékek, hangulatok és vezetik hegyre kuszó utcákon át egymásra támaszkodó, földbe süppedt házak mellett visszaködlő messzeségekbe, amikor Szolimán szultán a mohácsi vész után egyszercsak Budán termelt és rabolt, felégetett mindent.

A messzi mult a Virág Benedek-utcával kezdődik tulajdonképpen, melynek falkuporgó, macskahátú kövei már Szolimán adószekerét is agyondöcögötték. Nem változott semmire rajta a nagy századok alatt, legfeljebb újrafalaztak néhány házat és csereposra fedték a régi-régi zsuppos tetőségeket rajtuk, amik mög-gül mest kibólogatnak a díó- és abácfák, az ablakokból meg piros mosollyal kandikálnak elő a muskátli virágok. Ez az utca husz-har-minc lépésnyi mindössze, mely a végén hamar összecölkezik a Görög-utcával és a mellettük kanyargó meredek Kereszt-utcával. Ezen fel-felől haladva, a domboldalon nagy térre jutni, melynek közepén egy 1680-ból ittfelelődt ráfel-íratu kőkereszt áll, kopottan, málotlan, földbe-gubbaszkodva a nagy idő terhével, kőkereszt,

utcaközépen szennyvíz-patak csörgedezik alá a Kereszt-tér felé, ott átbujik az egyik ház pa-lánkkerítésén, aztán a jó Isten tudja, hova-tűnt. A Holdvilág-utca pedig olyan táj, ami-lyent ember ma a déli országok tengerpartjain láthat csupán, a dalmátparton Spalató, Ra-guza, Castelnovo ósvárosokban. Sziklás hegy-oldal meredek lejtőjén ülnek a régi házacskák, a kapukig mindenütt kivájt, morzsoltra tapo-

A Virág Benedek- és Kereszt-utcák sarka

dott kőlépcsők visznek, néhol három, néhol tíz. A házak meg mind ósépületek, itt-ott festői romba dőlve egypár. Aztán a kerítések fölött már sárguló lombok integetnek, hajladoznak a budai örökszélben és mesélnek a törökről, há-borúról, szenvedésekről, Virág Benedek roman-tikájáról, mindarról, amit ez a Tabán őrizget titkon, szomorúan a mai dübörgő, élethajszoló Budapest számára.

Aztán a többi utcák és a III. Károly alatt épült Krisztinaváros a híres szép Lógody-utca-val, az Óbuda-eleji Niedermeyer-utcával, a Gűlbaba sírjának vidékével és a kilakoltatásra ítélt remek tabáni temetővel... az egész multtal, amely a kontemplált három év mulva beleporlódik a semmibe a lecsapott csákány-zuhogások nyomán. És ami ebből feltámad, az lesz a modern, mindennél szebb, díszesebb — új Budapest.

Radnay Oszkár